

Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos
AB „Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijai“

**Klaipėdos miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (22012) teritorijos,
Naujojo Sodo gatvės tęsinio, Klaipėdos m.,
archeologinio paveldo tyrimų būtinybės įvertinimo
PAŽYMA**

2025 m. balandžio 30 d.

Klaipėdos mieste planuojamas elektros ir lietaus nuotekų tinklų įrengimas projektuojamos Naujojo Sodo gatvės tęsinio (D kategorijos gatvės) vietoje. Numatomų darbų vieta patenka į Klaipėdos miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (22012) teritoriją. Archeologinio paveldo tyrimų būtinybės įvertinimo pažymos užsakovas AB „Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija“.

Projektuojami požeminiai tinklai bus pakloti pagal projektą „*Vandens uosto krantinių (8.5) Nr. 21, 22, 23 rekonstravimo ir krantinių Nr. 21A, 22A, 23A statybos, Naujoji Uosto g. 3, Klaipėda, ir administracinės paskirties pastato (7.2), Naujojo Sodo g., Klaipėda*“ Naujojo Sodo gatvės tęsinio vietoje, kuri yra betoninėmis perdengimo plokštėmis dengta gatvė bei vienintelis įvažiavimas į Naujosios Uosto g. 3 sklypą. Gatve važiuoja sunkiasvorė technika, yra anksčiau paklotų požeminių tinklų bei jų šulinių. PV gatvės dalis eina lygiagrečiai krantinėms 19-20.

Darbų metu bus pakloti požeminiai inžineriniai tinklai – lietaus nuotekų ir elektros. Lietaus nuotekų trasų ilgis siekia 234 m, gylis – 1,5, elektros tinklų trasos ilgis – 272 m, gylis – 0,7-1,2 m.

Istoriniai duomenys:

XVIII a. prasidėjo marių ruožo ties Klaipėda pritaikymas uosto poreikiams. Dėl medžio apdirbimo pramonės plėtros prie marių atsirado naujo tipo – miško medžiagos – uostai. Kartais vokiečiai juos vadindavo medienos aptvarais (*Holzgarten*). Tokie uostai priklausė turtingiesiems miesto pirkliams.

XIX a. pirmojoje pusėje medienos uostais jau buvo nusėta marių pakrantė nuo Smeltalės iki Bomelio Vitės. Šie improvizuoti uostai nuo marių buvo atitverti į žemę sukaltais poliais¹.

XIX a. pirmojoje pusėje Klaipėdoje suintensyvėjus prekybai dalis laivų stovėdavo ir pasikraudavo rąstus marių pakrantėje kai kiti laivai privalėdavo laukti mariose iki kol galės prisišvartuoti. Tokia situacija nulėmė, jog 1855 m. Klaipėdos pirkliai pradėjo kasti baseiną naujam uostui. Dėl užsitęsusių darbų 1870 m. Klaipėdos uostą perėmė valstybė. 1880 m. naujasis uostas buvo baigtas. Uostas neužšaldavo ir galėjo priimti laivus ištisus metus, todėl buvo pavadintas Žiemos uostu.²

1913 m. pradėta planuoti išplėsti Žiemos uostą, nes didiesiems laivams jis tapo per ankštas, gylis tesiekė 5,7 m.³ XX a. I p. pradėta Žiemos uosto rekonstrukcija: iš esamo uosto ir iš PR pusėje esančios vandens ir kranto teritorijos (žr. priedą Nr. 4) ploto buvo sudarytas naujas baseinas su gelžbetoninėmis krantinėmis bei nauju geležies-betono blokų molu. Gylis prie krantinių pasiektas 8 m, o toliau siekė ir 9-10 m.⁴

Ankstesni artimiausi archeologiniai tyrimai:

Arčiausiai archeologiniai tyrimai buvo atlikti 2006 ir 2023 metais.

2006 m. G. Zabiela vykdė žvalgomouosius archeologinius tyrimus Naujoji Uosto g. 5A ir 5B sklypuose. Ištirta penkiolika 2x1 m dydžio šurfų. Sklypo P dalyje (arčiausiai planuojamų tyrimų) XX a. sluoksniuose rasta XVIII a. radinių (tamsiai pilkai ar žaliai glazūruotų koklių su augaliniu ornamentu fragmentų), čia patekusių iš suardytų ankstesnio laikotarpio sluoksnių arba atvežto su gruntu iš kitų Klaipėdos senamiesčio vietų. Dauguma sklypuose tyrinėtų sluoksnių susiformavo XIX a. pab.-XX a. II pusėje. Jų storis siekia iki 2,7 m (šurfas 3). Šurfuose rasta tipiškų XIX a. pab.-XX a. pr. mūrinių pastatų iš raudonų plytų liekanų (šurfai 1, 2, 5, 7, 9, 15), betoninių rūšių grindų (šurfai 3, 15). Smėlinguose su gausiomis griuvenomis sluoksniuose aptikta įvairių minimo laikotarpio dirbinių.⁵

2023 m. A. Lekniūtė vykdė žvalgymus elektros kabelio trasos vietoje, Naujojo Uosto gatvėje. Bendrai žvalgyta 890 m ilgio trasa, iki 0,9-1,1 m gylio. Šiems planuojamiems darbams aktualiausias yra fiksuotas pjūvis 14. Pjūvio vietoje po 10 cm storio menka velėna ir ruda žeme su skalda yra apie 5-10 cm storio pilkšvas priesmėlis su geltonu smėliu. Giliau yra apie 20 cm storio juosvos spalvos priesmėlio sluoksnis, po kuriuo fiksuotas 20 cm storio rudas priesmėlis. 0,6 m gylyje fiksuotas apie 20 cm storio

¹ Tatoris J., *Senoji Klaipėda: urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų*. Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidykla. 1994, p. 80-81

² Ten pat, p. 78-79

³ Demereckas K., *Klaipėdos jūrų krovinių kompanijos istorija*. Klaipėda, 2001, „Libra Memelensis“, p. 65

⁴ Ten pat., p. 66

⁵ Zabiela G. *Žvalgomieji tyrimai Naujosios Uosto g. 5. Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2006 metais*. Vilnius, 2007, p. 338-341.

juosvos ir rudos spalvos priesmėlis. Giliau fiksuotas balšvas smėlis. Pjūvio vietoje įsigilinta iki 1,1 m gylio.⁶

Nustatyta:

Projektuojami požeminiai elektros ir lietaus nuotekų tinklų trasų PV dalis iki XIX a. buvo Kuršių marių teritorijoje. XX a. vid. plane teritorija yra naujai įrengtos krantinės vietoje.

Remiantis techniniais planais gatvėje yra anksčiau paklotų inžinerinių tinklų, ko pasėkoje sluoksniai jau yra perkasti.

Ankstesnių archeologinių tyrimų metu archeologinis sluoksnis rastas nebuvo, sluoksniai datuoti XIX-XX a.

Išvada:

Atsižvelgiant į tai, kas nustatyta, papildomi archeologiniai tyrimai klojant lietaus nuotekų ir elektros tinklus Naujojo Sodo gatvės tęsinio vietoje yra nereikalingi.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 9.3 punktu, jei atliekant žemės kasimo darbus aptinkamas archeologinis paveldas ar kultūros paveldo objekto vertingųjų savybių, rangovas ar statantis ūkio būdu statytojas (užsakovas) apie tai privalo pranešti savivaldybės paveldosaugos padaliniui, o šis informuoja Kultūros paveldo departamentą.

Priedamų priedų sąrašas:

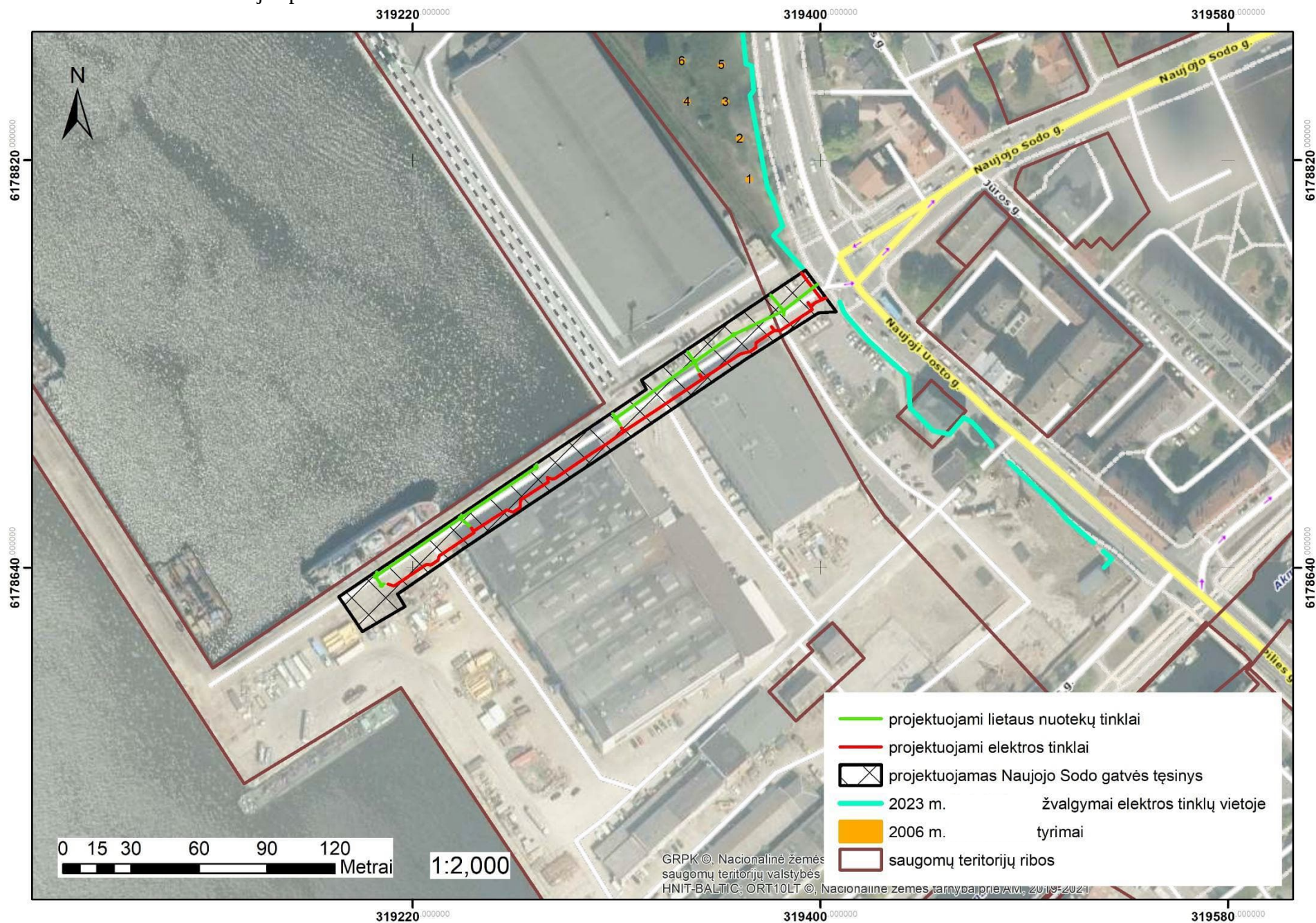
1. Situacijos planas
2. PV dalyje planuojami darbai topografinio plano pagrindu
3. ŠR dalyje planuojami darbai topografinio plano pagrindu
4. Darbų vieta 1944 m. aerofotografijos pagrindu
5. 1939 m. nuotrauka iš dirizablio (darbų vieta pažymėta raudonai)
6. Darbų vieta 1857 m. istorinio plano pagrindu
7. Darbų vieta 1785 m. istorinio plano pagrindu

Archeologė

Archeologė

⁶ Lekniūtė A. *Klaipėdos senamiesčio (16075), Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077), Klaipėdos miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (22012) teritorijų, 2023 m. archeologinių žvalgymų ataskaita*. Klaipėda, 2024, p. 24-59, Lietuvos istorijos instituto rankraštynas, F.1, B.11325.

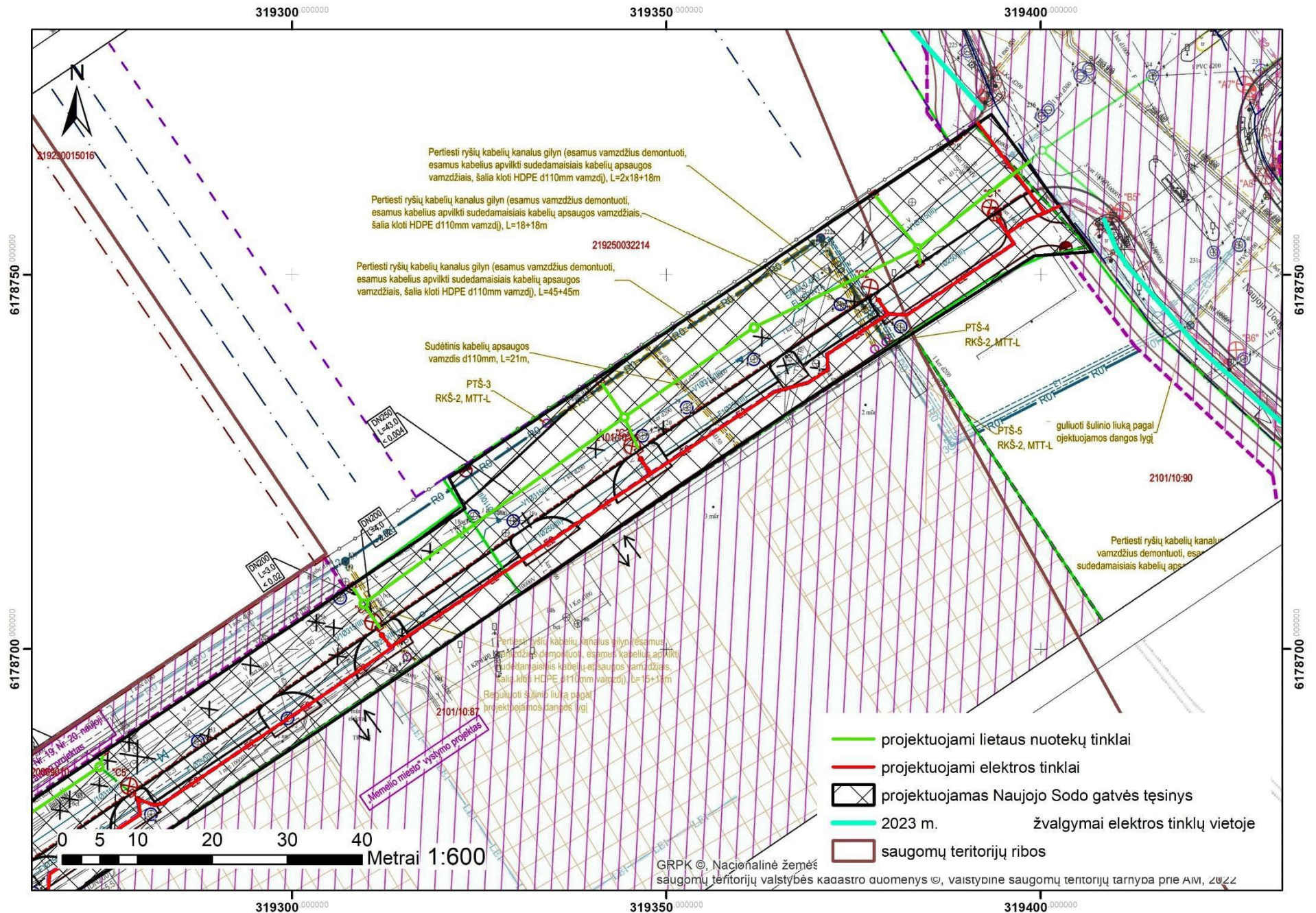
Priedas Nr. 1. Situacijos planas

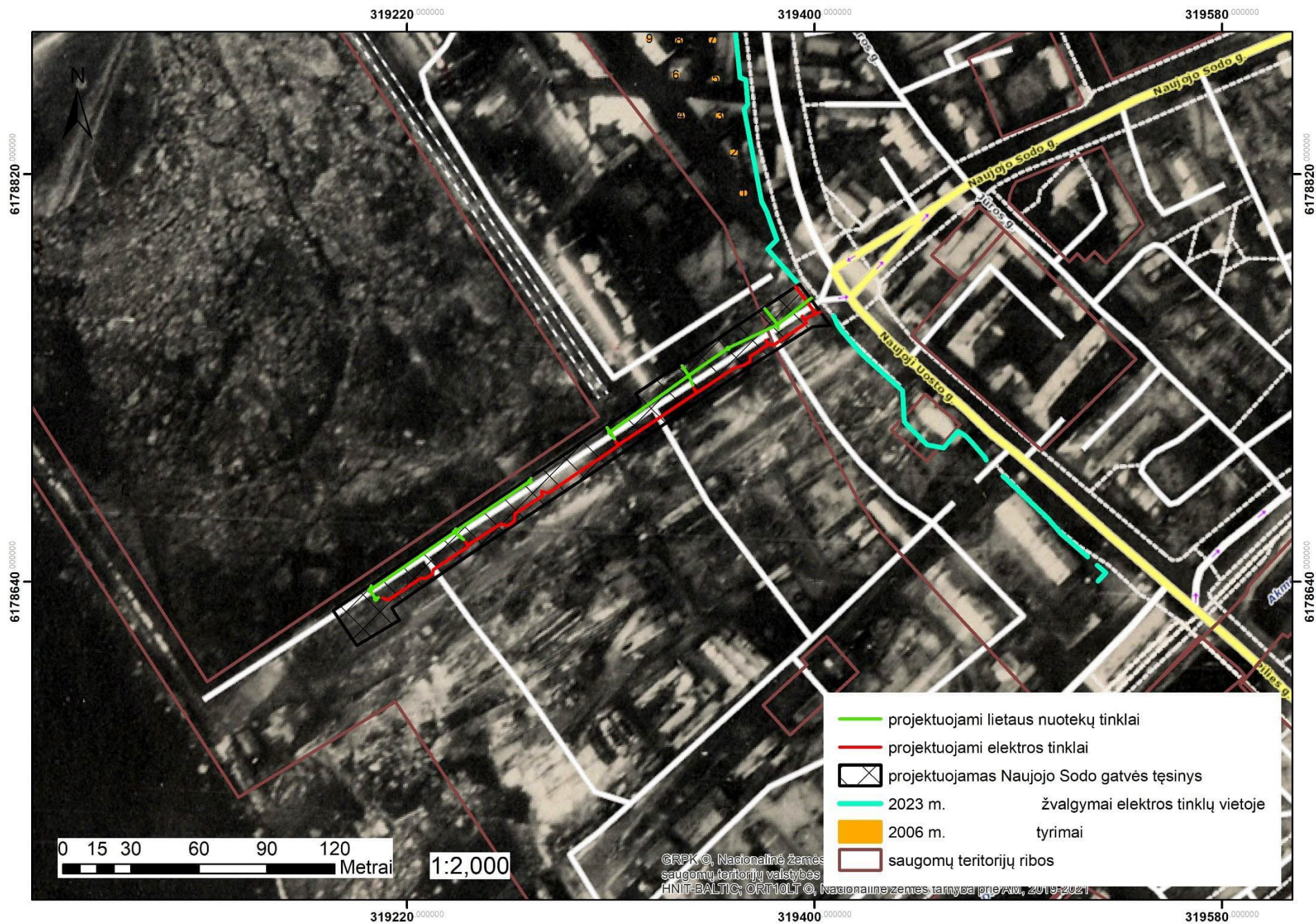
Priedas Nr. 2. PV dalyje planuojami darbai topografinio plano pagrindu

Priedas Nr. 3. ŠR dalyje planuojami darbai topografinio plano pagrindu

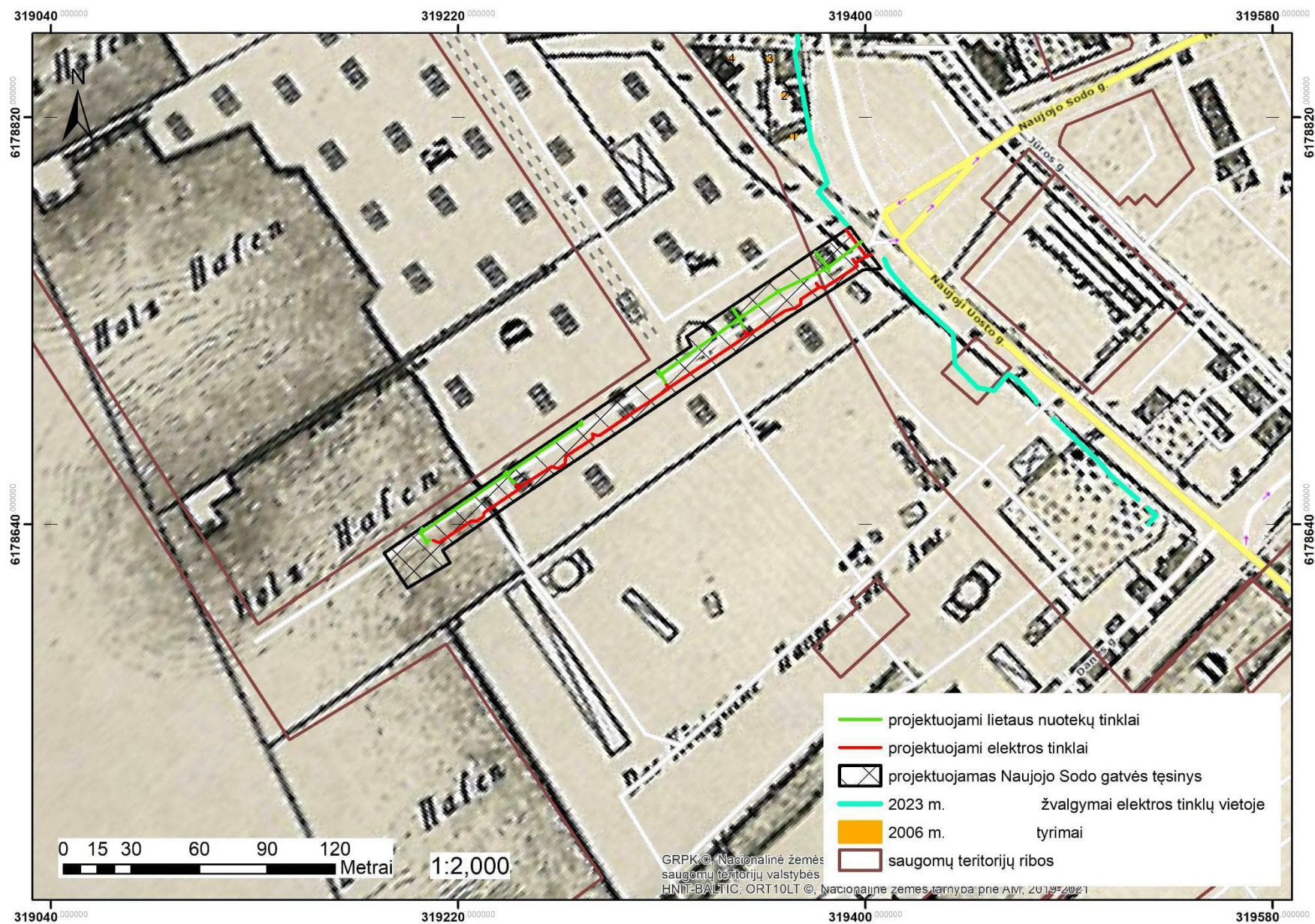
Priedas Nr. 4. Darbų vieta 1944 m. aerofotografijos pagrindu

Priedas Nr. 5. 1939 m. nuotrauka iš dirižablio (darbų vieta pažymėta raudonai)

Priedas Nr. 6. Darbų vieta 1857 m. istorinio plano pagrindu

Priedas Nr. 7. Darbų vieta 1785 m. istorinio plano pagrindu

